

"Folk är inte lika för att dom kommer från Sudan"

en översikt av förekomsten av
familjer med annan kulturell bakgrund
vid Familjeenheten i Lund

*Carina Wetterstrand
Tova Zetterberg Pihl*

Socialhögskolan
SOL 061, SOL 067
Lunds universitet VT 2006

ABSTRACT

The purpose of this study was to, using statistical analysis, investigate to what extent families of a different cultural background have participated in family therapy and other family treatment programs at Familjeenheten in Lund. With questions regarding the goals of treatment, and the importance of cultural competence in the treatment process we have let two unit managers comment on the statistics. The population of the study is too small to allow general conclusions to be drawn, however, we have been able to ascertain that families of a different background are over-represented relative to their percentage of Lund's population. Familjeenheten has no statistical record of ethnicity and the interviewed persons express no certain importance in the families' cultural origins. They express no need to develop special treatment methods that take the clients' cultural background in regard as they feel that so many of family issues are universal. However, they say that knowledge of the clients' culture can improve communications during the treatment. The unit managers say that the goals of all family treatment programs, regardless of the clients' background, is to make progress with the family with the interests of the child at heart.

INNEHÅLL

FÖRORD	3
1 INLEDNING	4
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Syfte.....	5
1.3 Frågeställningar.....	5
1.4 Definitioner.....	6
2 METOD	6
2.1 Kvantitativ metod.....	7
2.2 Kvalitativ metod.....	7
2.3 Urval och avgränsningar.....	8
2.4 Tillvägagångssätt.....	8
2.5 Etiska ställningstaganden.....	9
2.6 Källkritik.....	10
2.7 Fortsatt framställning.....	10
3 TEORI	10
3.1 Tidigare forskning.....	10
3.2 Familjebehandling.....	13
3.3 Kulturbegreppet.....	14
3.4 Kulturessentialism och mångkulturalism.....	15
4 EMPIRI	16
4.1 Familjebehandling.....	16
4.2 Familjeterapi.....	20
4.3 Enhetschefernas reflektioner.....	20
5 ANALYS	23
6 SLUTDISKUSSION	27
KÄLLFÖRTECKNING	29

BILAGOR:

Bilaga 1: Informationsbrev angående intervju.....	31
Bilaga 2: Våra intervjufrågor.....	33
Bilaga 3: Diagram ”Andel barn med utländsk härkomst”.....	34
Bilaga 4: Diagram ”Antal barn med minst en förälder född utomlands”.....	35
Bilaga 5: Diagram ”Föräldrarnas ursprungsland”.....	36
Bilaga 6: Tabell ”Födelseplats”.....	37

FÖRORD

Vi vill rikta ett stort tack till alla som hjälpt och stöttat oss under genomförandet av vår studie.

Socialförvaltningen i Lund har ställt upp på ett fantastiskt sätt. Gunilla Tykesson hjälpte oss att ta fram uppgifter från Familjeenheten. Inger Fröman ordnade arbetsplats och gav oss tillgång till Kommuninvånarregistret. Nina Bergfors och Karin Thornquist ställde tjänstvilligt upp på att intervjuas. Utan er hade vi stått oss slätt.

Vad vore vidare en statistisk analys utan några tjugiga diagram? Tack Jörgen Porath för din hjälp och ditt outsinliga tålamod med oss som hela tiden ville göra ändringar.

Sara Johndotter är värd ett särskilt tack för att hon försett oss med seminariebiljetter och oavlatligt bistått oss med råd om artiklar och annan litteratur.

Slutligen vill vi framföra ett varmt tack till vår handledare, Staffan Blomberg, för intressanta diskussioner och värdefulla synpunkter.

Lund den 22 maj 2006

Carina Wetterstrand

Tova Zetterberg Pihl

1 INLEDNING

Vårt intresse för familjebehandling väcktes under vår praktikperiod då vi båda började fundera över etniska perspektiv på familjeinriktade behandlingsinsatser. Vi kunde ibland skönja en rädsla och osäkerhet hos olika socialarbetare för att närma sig och arbeta med familjer med annan kulturell bakgrund. Vi kom båda att uppleva samma känsla av osäkerhet och ängslan över att göra något fel i mötet med våra egna klienter, särskilt när det gällde människor som kom från andra länder. Sedan vi fått tillgång till statistik som visar att invandrarbarn löper större risk att placeras enligt SoL eller LVU har vår önskan om att få göra en studie om familjebehandling med familjer med annan kulturell bakgrund ökat än mer. Vi har ibland blivit överraskade av de resultat som vi fått fram och vi har haft många inbördes diskussioner om våra egna fördomar, klientarbete i allmänhet och socionomrollen i synnerhet. I takt med att denna uppsats har tagit form har vårt intresse för ämnet förstärkts och nya frågeställningar har aktualiserats under arbetets gång. Alla frågor och infallsvinklar har vi emellertid inte haft möjlighet att belysa inom ramen för en C-uppsats, men studien har väckt en önskan hos oss båda om att få fördjupa oss ytterligare i ämnet.

1.1 Problemformulering

Statistik från Socialstyrelsen visar att antalet omhändertagna barn ökar och en allt större andel av dessa barn och ungdomar hamnar på institution¹. Samtidigt kan man av annan statistik utläsa att det finns skillnader utifrån etnisk tillhörighet. Familjer med en annan kulturell bakgrund än den svenska verkar vara särskilt utsatta. Statens Institutionsstyrelses verksamhetsplan för 2004 uppmärksammar det stora antalet ungdomar med utländsk bakgrund och de krav det ställer på behandlingspersonalens kompetens när det gäller invandrarskap och invandrarfrågor².

I takt med ökade kostnader för institutionsvården har kommunerna under den senaste tioårsperioden, i varierande grad och utformning, byggt upp stöd- och behandlingsinsatser i öppna former för barn, ungdomar och familjer. Med stöd i bland annat FN:s barnkonvention och socialtjänstlagen läggs fokus mer och mer på barns och ungdomars behov av en trygg uppväxt.³ Inom socialtjänsten finns en strävan att så långt det är möjligt försöka lösa problem på hemmaplan och i samförstånd med familjerna⁴. Forskning har visat att det inte alltid är framgångsrikt att plocka ut en individ ur dennes familj eftersom behandlade klienter som återförs till sitt sociala sammanhang alltför ofta faller tillbaka i gamla mönster. För en framgångsrik behandling krävs i stället att individens hela situation förändras, inklusive familjen.⁵

---

¹ Bodin, Anna (2006) "Allt fler hamnar på institution". Ur *Sydsvenskan*, 2006-03-27

² http://www.stat-inst.se/document/SiStone3_2004.pdf datum för uttag: 2006-03-30

³ Schiratzki, Johanna (2002) *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur

⁴ Socialstyrelsen (2004) *Individ- och familjeomsorg – lägesrapport 2004*. Stockholm: Ekonomiprint

⁵ Lundsby, Maths et al. (2000) *Familjeterapiens grunder - ett interaktionistiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur

De senaste tjugo åren har forskare och terapeuter, framförallt i USA, i allt större omfattning betonat att all terapi skall ta hänsyn till kulturella, etniska och religiösa faktorer och hur dessa påverkar klienten⁶. Det är svårt att uttala sig om varför barn och ungdomar med annan etnisk bakgrund är överrepresenterade i den svenska statistiken när det gäller omhändertaganden, bland annat eftersom det saknas svensk forskning och utvärdering av utfallet av familjebehandling med familjer med annan kulturell bakgrund. Möjligen kan en del av förklaringen till att dessa barn oftare placeras utanför sina familjer vara att det i Sverige också saknas metoder som bygger på forskning där hänsyn tagits till kulturella olikheter.⁷

Ekonomiska åtstramningar, forskning som visar på bristfälliga resultat inom institutionsvården samt ifrågasättande av familjehemsvårdens effekter har gjort att trenden att bygga upp egna resurser på hemmaplan tagit ytterligare fart de senaste åren.⁸ I takt med ökade besparingar och ett ifrågasättande av välfärdssystemets legitimitet ökar det politiska intresset för välfärdsstatens institutioner och krav på effektivitet, resultatuppföljning och system för kvalitetssäkring formuleras⁹. Den moderna socialtjänsten förväntas, i enlighet med detta, basera sig på såväl vetenskap som beprövad erfarenhet¹⁰. För att kunna bilda sig en uppfattning om huruvida de tilldelade medlen och insatserna givit utdelning krävs uppföljning och utvärdering av det sociala arbetet¹¹. Mot bakgrund av detta finner vi det vara angeläget att olika instanser utforskar familjebehandling i Sverige ur ett kulturellt perspektiv. Kanske kan en nationell kartläggning av området bidra till ökad förståelse om varför barn med annan kulturell bakgrund är överrepresenterade när det gäller omhändertaganden och institutionsvård.

1.2 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka och analysera i vilken utsträckning familjer med annan kulturell bakgrund, under åren 2001-2005, deltagit i familjebehandling och familjeterapi genom Familjeenheten vid Socialförvaltningen i Lund, samt hur enhetscheferna ser på och hanterar kulturell bakgrund i familjebehandling.

1.3 Frågeställningar

Hur ser den procentuella fördelningen ut mellan svenska familjer och utländska familjer som deltagit i familjebehandling och familjeterapi under åren 2001-2005? I vilka länder är barnen och föräldrarna i familjerna födda? Hur många av dem kommer från krigsdrabbade länder? Går det att skönja några mönster som kan kopplas till kulturell bakgrund? Hur kan dessa

---

⁶ Ariel, Shlomo (1999) *Cultural Competent Family Therapy – A General Model*. Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Inc.

⁷ Hansson, Kjell (2004) *Familjebehandling på goda grunder – en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

⁸ Socialstyrelsen (2004) *Individ- och familjeomsorg – lägesrapport 2004*. Stockholm: Ekonomiprint

⁹ Bäck-Wiklund, Margareta (2003) "Kunskapens värde och samhällets behov". *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 2-3, 2003 (sid. 267-286)

¹⁰ Wigzell, Kerstin & Pettersson, Lars (1999) "Socialtjänsten ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet". Ur *Socionomen* nr 7, 1999

¹¹ Eriksson, Bengt & Karlsson, Per-Åke (1998) *Utvärdera bättre. För kvalitetsutveckling i socialtjänsten*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

mönster i så fall förklaras? Uppfattar ansvariga enhetschefer på avdelningarna Barn & Familj och Ungdom & Familj att det finns särskilda möjligheter eller begränsningar med insatsen familjebehandling speciellt avseende familjer med annan kulturell bakgrund? Hur ser de på betydelsen av kulturkompetens i behandlingsarbetet?

1.4 Definitioner

Familjebehandling Familjebehandling är ett paraplybegrepp som kan omfatta en mängd olika behandlingsformer. När vi i detta arbete använder oss av begreppet familjebehandling menar vi *alla familjeinriktade behandlingsinterventioner som utförs av eller på uppdrag av socialtjänsten och där barn eller ungdomar på olika sätt blivit aktuella genom anmälan från utomstående eller ansökan från familjen själv.*

Familjeterapi Som vi nämnt ovan är familjebehandling ett begrepp med stor spännvidd där familjeterapi kan ingå som en möjlig behandlingsform. Vi har valt att reservera begreppet familjeterapi för *det familjeinriktade behandlingsarbete som utförs av legitimerade psykoterapeuter.*

Familj För att beskriva vad en familj är har vi valt att låta begreppet omfatta *individer som lever tillsammans under mer eller mindre fasta former.* Följaktligen kan en familj exempelvis vara en traditionell kärnfamilj bestående av mamma, pappa och barn, en fränskild mamma eller pappa med barn eller en utökad familj där flera generationer på något sätt är beroende av varandra och samverkar.

Annan kulturell bakgrund Med annan kulturell bakgrund avser vi i denna studie familjer *där barnet eller minst en förälder är utlandsfödd.*

2 METOD

När vi tillsammans diskuterade hur vi skulle uppnå syftet med vår studie bestämde vi oss för att det kunde vara lämpligt att använda oss av kvantitativ metod och utgå från statistiskt material. Efter att ha bearbetat underlaget kom vi dock fram till att det även kunde vara värdefullt att använda oss av ett visst inslag av kvalitativ metod som komplement. Genom att intervjua de enhetschefer som beviljar insatsen familjebehandling kunde vi få hjälp att tolka det statistiska material vi bearbetat. Vidare har vi i undersökningen använt oss av ett induktivt tillvägagångssätt eftersom vi närmast oss problemområdet utan större förkunskaper och utan uppställda hypoteser. Syftet har inte varit att belysa någon speciell teorihållbarhet genom hypotesprövning. Vi har i stället, ganska förutsättningslöst och med hjälp av statistikinsamling och intervjuer, velat få fördjupad kunskap om familjebehandling med familjer från andra kulturer.¹²

---

¹² Halvorsen, Knut (1992) *Sambällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

2.1 Kvantitativ metod

Vi har använt oss av statistisk datainsamling som metod för att få svar på frågor av karaktären ”hur mycket” och ”hur många”. En fördel med den kvantitativa metoden är att tolkningar av resultatet bygger på uppmätta kvantiteter snarare än på intryck och föreställningar.¹³ Vår studie har till stor del baserats på redan insamlade data, så kallade sekundärdata, från Socialförvaltningens egna databaser. Vi har, å ena sidan, vunnit tid genom att använda oss av dessa befintliga uppgifter men eftersom vi själva inte har plockat fram dem, utan fått hjälp av Socialförvaltningens personal har vi, å andra sidan, inte haft kontroll över materialet utan varit tvungna att förlita oss på att uppgifterna uppmätts och registrerats på ett korrekt sätt. Det är därför svårt för oss att garantera uppgifternas reliabilitet och validitet vilket i sin tur påverkar möjligheten att dra några djupgående slutsatser avseende studiens kvantitativa del. Eftersom de sekundärdata som används i vår studie inte ursprungligen har registrerats med avsikt att belysa vår problemställning kan detta möjligen också påverka materialets validitet och reliabilitet. Ett annat problem är att Socialförvaltningens statistik inte beaktar eventuella felkällor rörande exempelvis biologisk far.¹⁴

2.2 Kvalitativ metod

Vår tanke har varit att de två enhetscheferna, i en gemensam intervju, skall få redogöra för sina egna upplevelser, tankar och erfarenheter kring de frågor vi ställer¹⁵. Genom att utforma frågorna på det sätt vi gjort vill vi möjliggöra för de intervjuade att tala förhållandevis fritt samtidigt som vi kan komma med följdfrågor. Vi har valt att träffa de personer vi önskat intervjuas eftersom vi i en intervjusituation kan komma att uppfatta även icke-verbala signaler som exempelvis kroppsspråk och ansiktsuttryck, något som inte är möjligt i en telefonintervju. Det blir också lättare att på plats reda ut eventuella missförstånd genom förtydliganden vilket gör informationen mera tillförlitlig. Det kan dock vara svårt att dra några generella slutsatser då vi rör oss med ett ytterst begränsat urval. Informationen blir därmed mindre representativ och kan ge en förenklad bild av verkligheten varför vi bör vara försiktiga när vi tolkar materialet. Ingen av oss som utför studien är opåverkad av våra egna normer och värderingar och tittar alltså på forskningsmaterialet med subjektiva ögon. Alla dessa faktorer påverkar vår studie.¹⁶ Eftersom tyngdpunkten i vår undersökning ligger på den kvantitativa delen skall inte alltför stor vikt läggas på tolkning av intervjun med de båda cheferna, då den endast syftar till att förtydliga och förklara hur enhetscheferna vid avdelningarna för Barn & Familj och Ungdom & Familj vid Socialförvaltningen i Lund resonerar kring familjebehandlande insatser. Vår målsättning med dessa intervjuer har varit att de ändå skall kunna hjälpa oss att tolka det statistiska materialet.

---

¹³ Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

¹⁴ Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

¹⁵ Trost, Jan (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

¹⁶ Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

2.3 Urval och avgränsningar

Vi kontaktade ett antal socialförvaltningar i Skåne med vår förfrågan om deltagande i studien. Vi valde, av bekvämlighetsskäl, att begränsa oss till kommuner som ligger på pendlingsavstånd från Lund och Markaryd där vi själva är bosatta. Vi valde ut förvaltningar som vi visste använde sig av journalhanteringsprogrammet ProCapita för att ha en teoretisk möjlighet att få svar på våra statistikfrågor. Då detta inte är en jämförande studie kommuner emellan ansåg vi det tillräckligt att genomföra undersökningen vid en och samma socialförvaltning. Dessutom tyckte vi att det var viktigt att hitta en kommun som var positivt inställd till att delta i vår undersökning.¹⁷ För att få ett tillräckligt stort statistiskt material, trots att vår undersökning endast baserar sig på förhållandena i en kommun, valde vi att studera insatser gjorda under en femårsperiod, åren 2001-2005.

I Kjell Hanssons forskningsbaserade översikt av familjebehandling redovisas ett antal olika områden där denna insats haft gynnsamma effekter¹⁸. Det skulle bli alltför omfattande att belysa alla aspekter av familjebehandling i denna undersökning varför vi begränsat oss till ärenden som rör personer mellan 0 och 20 år.

Vi valde att intervjua enhetschef Nina Bergfors, avdelningen för Barn & Familj, samt Karin Thornquist, med samma befattning på avdelningen för Ungdom & Familj, vid Socialförvaltningen i Lund. Orsaken till detta urval är att det är de som har det slutliga avgörandet när det gäller val av behandlingsinsatser vid dessa utredningsavdelningar. I egenskap av chefer har de möjlighet att styra verksamhetens inriktning och kan därmed i viss utsträckning påverka attityder och förhållningssätt gentemot klienterna hos underlydande socialsekreterare. Mot bakgrund av detta har vi varit intresserade av att just dessa chefer skall beredas möjlighet att kommentera vårt statistiska material.

2.4 Tillvägagångssätt

Vi började med att, via e-mail, skicka ut en förfrågan till ett antal olika socialförvaltningar i Skåne om deltagande i vår studie. Vi bifogade ett informationsbrev där vi presenterade vårt syfte med undersökningen och de problemställningar vi önskade få belysta¹⁹. Vi väntade avsiktligt med att presentera intervjufrågorna eftersom dessa skulle utformas beroende på hur det statistiska underlaget från förvaltningarna såg ut. Vi fick snabbt klart för oss att många kommuner inte för någon statistik över klienternas nationella ursprung. Faktum är att flera förvaltningar uppfattade vårt syfte med studien som provocerande. En enhetschef svarade att hennes förvaltning inte registrerar uppgifter om etnicitet och tillade att hon ansåg att andra inte borde göra det heller. Från Socialförvaltningen i Lund fick vi emellertid ett positivt svar.

---

¹⁷ Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

¹⁸ Hansson, Kjell (2004) *Familjebehandling på goda grunder – en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

¹⁹ Bilaga 1.

Efter överenskommelse beslutades att förvaltningen själv skulle ta fram det statistiska material vi efterfrågat. Under tiden passade vi på att studera det underlag som finns tillgängligt via Socialstyrelsens olika publikationer och fördjupa oss i relevant litteratur som en förberedelse för de kommande intervjuerna. Efter en tid stod det klart att inte heller denna förvaltning kunde förse oss med fullständiga uppgifter. Materialet som presenterades för oss saknade de för studien så nödvändiga uppgifterna om klienternas nationella bakgrund men man erbjöd oss att själva utforska detta med hjälp av KIR, kommuninvånarregistret, som finns tillgängligt för alla socialsekreterare inom förvaltningen. Flera klienter var dock inte längre skrivna i kommunen varför vi fick vända oss till Skatteverkets folkbokföring för vidare efterforskning. Vi uppgav ett personnummer och frågade om innehavarens födelseland. Så länge personerna var födda i Sverige lämnades dessa uppgifter ut utan ifrågasättande från folkbokföringspersonalen. I de fall det rörde sig om utlandsfödda blev det däremot svårare. Personalen blev osäker och krävde att vi skulle kunna koppla ett korrekt namn till personnumret för att få tillgång till uppgifterna. Det kunde vi inledningsvis inte göra eftersom vi valt att inte registrera namnen av sekretesskäl. Vi fick vända oss till socialförvaltningen igen för att få fram namnen varefter vi på nytt kontaktade folkbokföringen. När vi sammanställt och analyserat det insamlade materialet ringde vi till de personer vi ville intervjua och bokade tid. I samband med detta skickade vi de förberedda intervjufrågorna till enhetscheferna via e-mail²⁰. Syftet med detta var att erbjuda deltagarna i studien möjlighet att i lugn och ro reflektera över frågorna. Vi sammanträffade sedan med våra informanter på deras arbetsplats där de på nytt informerades om vårt syfte med studien. Tova Zetterberg Pihl ledde intervjun och Carina Wetterstrand ansvarade för bandinspelningen och förde kompletterande anteckningar.

2.5 Etiska ställningstaganden

Vår studie bygger på uppgifter om 377 barn och deras familjer. För att försvåra identifiering av deltagarna i undersökningen vidtog vi ett antal åtgärder. När vi skulle plocka fram uppgifterna om barnens och föräldrarnas födelseland undvek vi att koppla ett namn till personnumret. Då detta inte hade någon relevans för resultatet av vår undersökning hade vi därmed inte heller något intresse av att veta barnens och föräldrarnas identitet. För att försvåra identifiering av enskilda och familjer valde vi att inte redogöra för nationell härkomst på detaljnivå. Endast de fem vanligaste nationaliteterna för mödrar och fäder finns därför specificerade i vår framställning. Resterande nationaliteter redovisas tillsammans under rubriken ”övriga”. De båda enhetscheferna medverkade i studien på frivillig basis. Eftersom vi har intervjuat dem i egenskap av chefer inom kommunal förvaltning har vi, i samförstånd med dem, valt att låta dem framträda i studien med sina namn.

---

²⁰ Bilaga 2

2.6 Källkritik

De källor vi använt oss av i vår studie utgörs till största del av facklitteratur som i första hand vänder sig till yrkesverksamma inom familjebehandling samt studenter inom sociologi, psykologi och socialt arbete. Flera av författarna är själva forskare och kan betraktas som auktoriteter inom sina områden. Tillförlitligheten i dessa källor kan därför anses vara hög. Även rapporterna menar vi är tillförlitliga då de utgetts av Socialstyrelsen och Socialdepartementet. Den typ av uppgifter som vi hämtat från Internet återfinns i första hand på statliga och kommunala institutioners officiella hemsidor. Dessa sidor förutsätter vi utsätts för löpande granskning varför vi uppfattar dem som relativt säkra.

2.7 Fortsatt framställning

I kommande kapitel presenterar vi tidigare forskning på området samt redovisar några olika teoretikers syn på familjebehandling. Vi redogör för hur begreppet kultur kan definieras och vad mångkulturalism och kulturessentialism har för innebörder, för att sedan belysa frågan om behovet och nyttan av kulturkompetens i behandlingsarbetet. Därefter redovisar vi vår undersökning och med hjälp av tabeller och diagram åskådliggörs de resultat vi kommit fram till. Här presenteras även de intervjuer som gjorts. Slutligen vävs det analyserade materialet ihop med de valda teorierna varefter vi i slutdiskussionen redogör för våra egna reflektioner kring studien.

3 TEORI

3.1 Tidigare forskning

Trots att satsningar gjorts för att i högre utsträckning lösa uppkomna problem på hemmaplan visar Socialstyrelsens statistik att antalet barn och ungdomar som placeras enligt SoL och LVU ökar²¹. Barn och familjer med annan kulturell bakgrund är överrepresenterade hos socialtjänsten i förhållande till hur stor andel de utgör av den totala befolkningen i Sverige. År 2002 hade totalt 32 % av pojkarna och flickorna som var intagna på Statens Institutionsstyrelses särskilda ungdomshem föräldrar som bägge var födda i ett annat land än Sverige. Fler pojkar än flickor har sådan bakgrund, 36 respektive 24 %. 1998 konstaterade Socialstyrelsen att det i Sverige finns ett behov av forskning kring frågan om varför ungdomar med utländsk bakgrund är överrepresenterade när det gäller placeringar inom socialtjänsten och hur man på bästa sätt kan bemöta och hjälpa dessa ungdomar. Trots att det gått flera år sedan detta konstaterande förblir frågorna fortfarande till stor del obesvarade och i princip saknas det helt forskning kring den svenska barn- och ungdomsvårdens förhållande till klienter med annan kulturell bakgrund än den svenska. Både invandrare och ungdomar, som grupp, definieras ofta i mindre positiva termer. Det saknas både ett

---

²¹ Bodin, Anna (2006) "Allt fler hamnar på institution?". Ur *Sydsvenskan*, 2006-03-27

klientperspektiv och ett renodlat ungdomsperspektiv och de få studier som gjorts på området är ofta problemfokuserade och utgår inte från klienterna själva.²²

Idag utgörs en stor del av de aktuella ärendena hos socialtjänsten av personer med annan kulturell bakgrund. Invandring innebär stark psykosocial stress då det ställs stora krav på hela familjen i form av anpassning och omställning. Möjligheten att anpassa sig i det nya landet påverkas av de upplevelser man bär med sig, men också av de omständigheter som gjorde att man bestämde sig för att lämna sitt land. Man kan tala om en psykosocial kris som drabbar alla i den invandrade familjen. Denna kris kan yttra sig i att föräldraförmågan i hög grad försvagas och det blir svårt att se barnens behov. Om föräldrarna inte får stöd att bearbeta krisen kan konsekvenserna bli att familjerna utvecklar dysfunktionella förhållningssätt eller överlevnadsstrategier. Det kan innebära att hemlandet idealiseras samtidigt som det nya landet nedvärderas. Ofta kombineras denna nostalgiska fixering med en bagatelliserad syn på de egna barnens behov. Tonåringar i sådana familjer kan få svårare att frigöra sig från föräldrarna, eftersom dessa upplevs som försvagade och lidande. Detta kan göra att bindningen till föräldrarna förstärks eller att barnet väljer att med ett utåtagerande beteende vända föräldrarnas misslyckande mot samhället.²³ Familjer som flytt från krig kan i särskild utsträckning få problem i det nya landet. Obearbetade upplevelser från hemlandet kan lamslå föräldrarna och barn som bevittnat övergrepp mot mamma eller pappa riskerar att tappa respekten för sina föräldrar och ser dem inte längre som förebilder och auktoriteter. Flera forskare, som Keilson och Moskowitz, har studerat flyktingbarns speciella utsatthet. De menar att omhändertagandet i det nya landet är viktigare än själva traumat för deras långsiktiga hälsa och sociala anpassning.²⁴ För många invandrare är kulturkrocken mycket svårare än språksvårigheterna. Brist på kulturell förståelse i det sociala arbetet kan göra att det uppstår kaos i ett ärende då parterna, trots att de talar samma språk, hör det som sägs på olika sätt. Det är också viktigt att ha i åtanke att det i många av invandringsländerna inte finns sociala myndigheter på samma sätt som i Sverige. Familjerna är vana vid att själva lösa de sociala problem som kan uppstå, antingen inom familjen eller med hjälp av släktingar, vänner och grannar. Detta gör att kontakten med de sociala myndigheterna kan upplevas som skrämmande och hotfull.²⁵

Binnie Kristal-Andersson har i sin forskning sett ett behov av kunskap kring invandrerens/flyktingens kulturella bakgrund när det gäller behandlingsarbete. Hon talar dels om inre (särskilda psykologiska) svårigheter som kan handla om exempelvis känslor av främlingskap och ensamhet, dels om yttre (ekonomiska, kulturella, miljömässiga och sociala)

---

²² <http://www.integrationsverket.se/upload/Publikationer/ri2005/bilagor/2006-509.pdf> datum för uttag 2006-05-03

²³ Bravo, Marcella & Lönnback, Eva Britt (1997) *Förebyggande psykosocialt arbete med invandrade familjer – gruppmetod som stärker integrationsprocessen*. FOU-rapport 1997:22. Stockholm: Bomastryck AB

²⁴ Kristal-Andersson, Binnie: Psykologi, etnicitet och kultur: Lunds universitet Seminarium 2006-04-05

²⁵ Baysan, Selahattin & Bennerstam, Hanns R (1990) *Kulturell förståelse – om landsbygdsinvandrare i Sverige*. Lund: Studentlitteratur

svårigheter. Fokus ligger idag ofta på de yttre svårigheterna och därmed tenderar man att se problemet som något som enbart handlar om förmågan att anpassa sig till ett nytt levnadssätt. För ett framgångsrikt behandlingsarbete måste båda dessa aspekter beaktas. Kulturella olikheter kan göra att behandlingen kompliceras och det är därför viktigt att behandlaren har kunskap om den kultur från vilken klienten kommer. Kristal-Andersson talar om fem kulturella spärrar. Dessa utgörs av *språket* (missförstånd kan uppstå beroende på hur saker och ting uttrycks), *icke-verbal kommunikation* (brist på förståelse för självklara tecken och symboler, exempelvis gester och kroppshållning), *förutfattade meningar och klichéer* (generaliserande föreställningar om exempelvis en etnisk grupp eller en person med annan hudfärg), *en tendens att värdera* (genom att gilla eller ogilla det den andra säger och gör finns det en risk att viljan att försöka förstå kommer i skymundan) samt *stark spänning eller ångest* (uppstår ofta i mötet mellan olika kulturer och bottnar i osäkerhet).²⁶

Bravo och Lönnback har pekat på nödvändiga kunskaper som behövs för att uppnå kulturkompetens inom det psykosociala arbetsområdet med flyktingar och invandrare. Det handlar om:

- kunskaper i psykosocial förebyggande teori och metodik,
- kunskaper i invandringsprocessen och invandringskrisen samt
- kunskaper i arbetsmetoder som kan påverka den psykosociala integrationen av tre livsperioder: livet i ursprungslandet, invandringskrisen och livet i det nya landet.²⁷

Arenas talar om interkulturell kompetens, snarare än kulturell, och betonar nödvändigheten av en omfattande kunskap, inte bara om andra kulturers historia, normer, förhållningssätt och värderingar, utan också om den egna kulturens olika yttringar. Interkulturell kompetens uppnås genom denna kunskap och genom förmågan att kunna omsätta lärdomen i praktiskt arbete.²⁸

Personal som arbetar med invandrare utbildas nästan enbart i att rent känslomässigt få ökad förståelse för klienternas förluster och lidanden. Bravo och Lönnback menar dock att detta inte är tillräckligt utan det behövs också kunskap i psykosociala arbetsmetoder för att underlätta integrationsprocessen.²⁹ Även Masoud Kamali, som är speciellt tillsatt av regeringen för att leda en utredning om etnisk diskriminering och maktstrukturer³⁰, har hävdat att det saknas behövliga kunskaper och färdigheter för att möta de nya gruppernas problem. Socialarbetare, politiker och debattörer har på olika sätt aktualiserat diskussionen

---

²⁶ Kristal-Andersson, Binnie (2001) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur

²⁷ Bravo, Marcella & Lönnback, Eva Britt (1997) *Förebyggande psykosocialt arbete med invandrade familjer – gruppmetod som stärker integrationsprocessen*. FOU-rapport 1997:22, s 82. Stockholm: Bomastryck AB

²⁸ Arenas, Julio G (1997) "Begrepsliste" i Arenas, Julio G, red. *Interkulturell Psykologi*. Köpenhamn: Hans Reitzels Förlag

²⁹ Bravo, Marcella & Lönnback, Eva Britt (1997) *Förebyggande psykosocialt arbete med invandrade familjer – gruppmetod som stärker integrationsprocessen*. FOU-rapport 1997:22, s 82. Stockholm: Bomastryck AB

³⁰ http://www.paraplyprojektet.se/templates/PP_Article_5278.asp datum för uttag: 2006-04-20

om ett behov av kulturkompetens inom socialt arbete. Med utgångspunkt i föreställningen att invandrades och flyktingars problem är kulturellt betingade, att de tänker och agerar annorlunda eftersom de kommer från andra kulturer och är kulturbärare, har socialtjänsten försökt värva socialsekreterare och behandlingspersonal med rötter i andra länder för att förbättra resultatet av det sociala arbetet med invandrargrupperna. Inom fältet pågår en diskussion rörande betydelsen av likhet mellan socialarbetare och klient. Vissa forskare menar att samma etniska bakgrund skapar mer gynnsamma förutsättningar för att uppnå goda resultat i det sociala arbetet. Andra forskare anser att det inte är den kulturella likheten mellan klienten och socialarbetaren som är avgörande för utfallet utan menar snarare att detta kan försvåra kommunikationen dem emellan.³¹

3.2 Familjebehandling

Familjebehandling är en verksamhet som erbjuds inom socialtjänsten. De kunskaper och tekniker man använder sig av har utvecklats inom familjeterapin. Forskning har visat att barn som skiljts från sina föräldrar och placerats någon annanstans inte mår bättre än de barn som fått stanna kvar, oberoende av omständigheterna. Man har därför kommit fram till att det bästa sättet att hjälpa ett barn är att stärka familjen och ta tillvara de resurser som finns inom familjen och dess nätverk. I stället för att behandla barnet och föräldrarna för sig ses familjen som en enhet. Genom att göra hela familjen delaktig i beslutsfattande och målformulering ökar känslan av kompetens och kontroll över det egna livet. Detta får till följd att familjen känner sig stärkt och därigenom får en större möjlighet att utgöra en trygg och berikande miljö för barnet, samtidigt som den unika kulturen och övriga särarten behålls. Familjen kan i och med detta leva sitt eget liv med ett minimum av ingripanden utifrån.³²

Offord et al. delar in familjebehandling i tre olika nivåer av insatser, nämligen universella/allmänna, målinriktade och kliniska. Universella insatser riktas till alla människor och syftet är att alla ska kunna ha nytta av dem. Exempel på detta är dagisverksamhet och barnavårdscentraler. Målinriktade insatser är de insatser som kan ses som allmänt förebyggande men också som mer specifikt förebyggande för vissa grupper. Familjerna och individerna väljs utifrån en särskild intervention. Det kan bland annat röra sig om föräldrautbildningar som riktar sig till en viss grupp av familjer eller olika erbjudanden om insatser för att råda bot på ett speciellt problem. De kliniska insatserna, slutligen, riktar sig till individer och familjer som på grund av olika problem antingen själva söker hjälp eller av andra uppmanas/tvingas söka hjälp. Exempel på sådana kliniska insatser är familjeterapi eller annan familjebehandling som kräver kvalificerad personal under en längre eller kortare tid. Det finns olika för- och nackdelar med de olika nivåerna av insatser. Universella insatser anses visserligen vara mindre stigmatiserande, men de är samtidigt dyra och därför ibland

---

³¹ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

³² Kim Berg, Insoo (2001) *Familjebehandling – Lösningfokuserat arbete med utsatta familjer*. Smedjebacken: Fälth & Hässler

svåra att motivera för allmänhet och politiker. Målinriktade insatser, däremot, är ofta lättare att motivera för såväl finansiärer som deltagare eftersom de vänder sig till, och är anpassade för, en speciell grupp av människor med ett specifikt problem. Nackdelen med denna typ av insats är att urvalet av klienter som skall erbjudas insatsen kan ifrågasättas samtidigt som de utvalda klienterna kan känna sig stigmatiserade av att utpekas som en särskild målgrupp. När det gäller de kliniska insatserna är de visserligen effektiva men mycket kostsamma då de ofta involverar flera högkvalificerade behandlare.³³

Teoretiker som Annette Lareau och Jacques Donzelot har ur olika perspektiv problematiserat familjeinriktade insatser. Lareau hävdar att västerländska experter till övervägande del är överens om vad barn mår bäst av och hur ett bra föräldraskap ser ut. Hon menar vidare att dessa experters uppfattning och metoder är starkt präglade av den västerländska medelklassens syn på en idealisk barnuppfostran. Så betonas exempelvis vikten av att barn och föräldrar behandlar varandra som jämlikar, att barnen lär sig att argumentera och förhandla med sina föräldrar samt att föräldrarna tar aktiv del i barnens skolgång. Dessa förhållningssätt är så oomtvistade att de kan sägas utgöra delar av en västerländsk kulturell barnuppfostringsrepertoar. Ett stort antal föräldrar påverkas av ett fåtal experter vars rön upphöjs till allmängiltiga maximer.³⁴ Donzelot, elev och kollega till den franske filosofen och idéhistorikern Michel Foucault, har uppmärksammats för sin skarpa kritik av de värderingar som omgärdar och formar vår tids familjeideal. Han beskriver utförligt i sin bok *The Policing of Families* hur instanser som psykiatri och socialtjänsten vidarebefordrar och upprätthåller normer och värderingar om idealfamiljen och hur dessa ideal är utformade för att på bästa sätt tjäna statens och välfärdens syften. Familjebehandling på olika nivåer ser han som polisiära ingripanden i den sociala ingenjörskonstens tjänst, och åskådliggör detta genom att citera Johann von Justi: *“The aim of policing is to make everything that composes the State serve to strenghten and increase its power and likewise serve the public welfare.”*³⁵

3.3 Kulturbegreppet

Inom samhällsvetenskaperna finns många olika definitioner av begreppet kultur. Kultur kan betraktas som allt som skiljer människan från naturen och kultur och natur ställs därmed i ett inbördes motsatsförhållande. Inom den tidiga socialantropologin har kulturbegreppet relaterats till ursprungsbefolkningarnas primitiva levnadssätt. Weber och Durkheim har varit företrädare för en dualistisk syn som inneburit en uppdelning av kulturen i kategorier av ”hög” och ”låg” eller ”modern” respektive ”traditionell” eller ”primitiv”.³⁶ Vissa forskare menar att kulturbegreppets innehåll bestäms av de moraliska och etiska regler, tankar, värderingar och symboler som utgör en del av ett socialt system. Andra hävdar att kultur inte

³³ Hansson, Kjell (2004) *Familjebehandling på goda grunder – en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

³⁴ Lareau, Annette (2003) *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press

³⁵ Donzelot, Jacques (1979) *The Policing of Families*, s 7 New York: Pantheon Books.

³⁶ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

bara omfattar värderingar och idéer utan även den uppsättning institutioner som människan lever och verkar inom. Flera samtida antropologer, såsom exempelvis Durham, hävdar att man måste skilja på mänskligt beteende och kultur. De menar att kultur uteslutande utgörs av socialt överförda värderingar och föreställningar. Kulturen är därmed den struktur av mening som utgör grunden för hur människor styr sitt handlande och tolkar sina erfarenheter. Harris utvidgar ramarna för kulturbegreppet så att det förutom inlärd tankar och värderingar även omfattar människans beteende.³⁷ Sammanfattningsvis kan de många olika definitionerna av kultur indelas i två kategorier. Den första beskriver kultur som ett mönster av symboler, värderingar och tolkningar. Den andra ser kultur som social handling.³⁸

3.4 **Kulturessentialism och mångkulturalism**

Enligt kulturessentialisterna utgörs kulturen av ett statiskt och oförändrat system av normer, traditioner och värderingar och relateras ofta till människors etniska och nationella bakgrund. Människan definieras inte utifrån individuella livsvillkor utan ifrån gruppstillhörighet kopplad till nationellt ursprung. Skillnaderna mellan människor från olika samhällen ses ofta som viktigare än likheterna. I takt med ökad immigration från fjärran länder har detta synsätt fått ny näring. I många västerländska samhällen har integrationen av vissa invandrargrupper misslyckats. Detta har förklarats med att dessa gruppers kulturella särart skiljer sig så mycket från ”upplysta och moderna” västerlänningar. Kulturessentialismen har blivit starkt kritiserad av bland andra den norske kulturanthropologen Fredrik Barth som visat att sociala processer är mycket viktigare för individernas identitet och känsla av tillhörighet än kultur och religion. Trots detta finns fortfarande starka influenser av kulturessentialism inom migrationsforskning och studier om etniska relationer. Masoud Kamali har hävdad att detta beror på att synsättet tjänar samhällets strukturer och maktförhållanden.³⁹

Mångkulturalisterna uppfattar kultur som något statiskt och oföränderligt och ser på kultur som en ”container” innehållande unika egenskaper och kvaliteter som förblir vad de är utan någon inbördes påverkan. Immigranterna har att välja mellan att överge sina kulturer för det nya landets, eller att hålla fast vid sin kulturella särart och som en konsekvens av detta leva avskilda från majoritetssamhället. Masoud Kamali menar att diskriminering och utstötning i mottagarlandet gör att en del immigranter väljer att hårdare hålla fast vid det gamla landets kultur. Detta ger upphov till dissimilation, där olika nationella och kulturella grupper lever sida vid sida i det nya landet i stället för att assimileras i majoritetssamhället. Enligt

---

³⁷ Kristal-Andersson, Binnie(2001) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur

³⁸ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

³⁹ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

mångkulturalisterna utgör detta fenomen stommen i ett pluralistiskt samhälle medan assimilationsförespråkarna ser det som ett hinder för en lyckad integration.⁴⁰

Både kulturessentialisterna och mångkulturalisterna uppfattar kulturen, såväl hemlandets som värdlandets, som ett statiskt system. De begår därmed, enligt Kamali, samma misstag fast från olika utgångspunkter. Medan mångkulturalisterna tenderar att överskatta betydelsen av det gamla landets kultur för immigranternas liv i den nya miljön, underskattar kulturessentialisterna det ömsesidiga förhållande som råder mellan immigranternas kulturella egenskaper och värdlandets. Mångkulturalisten vill bevara den kulturella särarten medan kulturessentialisten menar att specifika kulturella egenskaper skall överges till förmån för det nya landets kultur.⁴¹

Flera forskare är dock kritiska till uppfattningen att kultur är någonting statiskt och oföränderligt. Ålund anser, i likhet med Kamali, att kultur skall ses som något som förändras över tid i en evig process. En individ skall inte endast förklaras utifrån sin kulturella bakgrund utan också av de aktuella livsvillkoren, exempelvis relationer, sociala sammanhang och socioekonomiska faktorer. Genom att fästa en allt för stor vikt vid klienternas kulturella bakgrund i det sociala arbetet, görs invandrarna själva ansvariga för de sociala problem de förknippas med samtidigt som strukturella problem i samhället förbises.⁴²

4 EMPIRI

4.1 Familjebehandling

Familjeenheten är en resurs inom Socialförvaltningen i Lund. Verksamheten har som mål att hjälpa och stödja barn och ungdomar och deras familjer. Enheten erbjuder familjebehandling i form av enskilda familjesamtal samt föräldragrupper för föräldrar med barn i småbarnsåren eller tonåren.⁴³ Gunilla Tykesson, enhetschef vid Familjeenheten, berättar att föräldraprogrammen innehåller behandlande och självreflekterande delar i stor utsträckning och att de därför i högre grad får betraktas som en form av behandling än som föräldrautbildning. Personalen på Familjeenheten är, i huvudsak, socionomer med olika vidareutbildningar i behandlingsarbete. Ingen på Familjeenheten är legitimerad psykoterapeut. Föräldrautbildningsprogram i form av Cope och Komet erbjuds inom andra verksamheter hos förvaltningen men dessa har inte ingått i vår studie.

---

⁴⁰ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

⁴¹ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

⁴² Ålund, Aleksandra (2002) "Sociala problem i kulturell förklädning" i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans, red. *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur

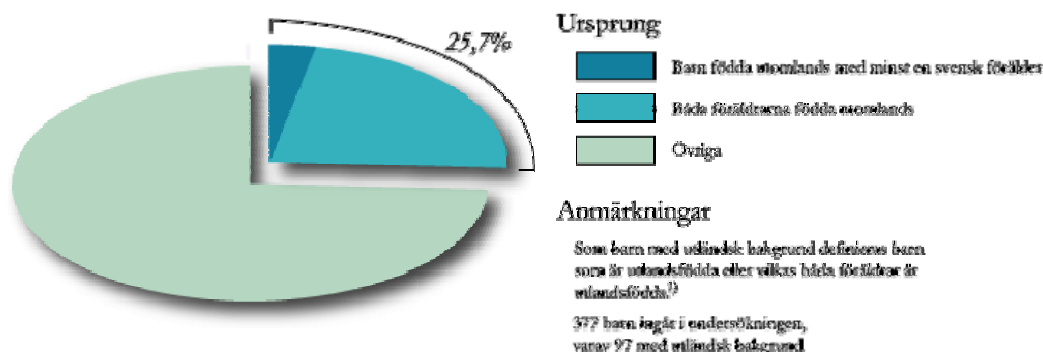
⁴³ http://www.lund.se/templates/Page_11825.aspx datum för uttag: 2006-05-01

Under åren 2001-2005 har 377 barn och ungdomar i åldrarna 0-20 år, med sina familjer, erbjudits hjälp och stöd i form av familjebehandling hos Familjeenheten. Familjerna har blivit aktuella för utredning och behandling hos socialförvaltningen antingen genom anmälan från utomstående eller genom egen ansökan om hjälp. Efter utredning, med barnets bästa i fokus, har familjerna efter godkännande av enhetscheferna Nina Bergfors och Karin Thornquist remitterats till Familjeenheten för vidare familjebehandlande insatser. Antalet barnfamiljer med barn i åldrarna 0-10 som deltar i familjebehandling är ungefär detsamma för varje år. Familjer med barn i åldrarna 10-12 är något mer representerade men störst andel utgörs av familjer med tonårsbarn som är 14-16 år gamla.

Syftet med vår statistikanalys har varit att klargöra i vilken mån familjer med annan kulturell bakgrund deltagit i familjebehandling hos Familjeenheten under åren 2001-2005. Med hjälp av barnens personnummer har vi kunnat spåra barnets och föräldrarnas födelseland. Vi har dels valt att titta på hur många utländska barn som finns i materialet, dels hur många av alla 377 barn som har någon förälder som är född utomlands. Enligt Statistiska Centralbyråns definition har en person utländsk bakgrund om båda föräldrarna är födda utomlands eller om personen själv är född utanför Sverige. Statistik från SCB visar att 15 % av invånarna i hela riket hade utländsk bakgrund 2004. Motsvarande siffra för Skåne län var vid samma tid 19 % och i Lunds kommun 16 %.⁴⁴

Diagram 1 illustrerar andelen utländska barn, enligt SCB:s definition, som med sina familjer fått familjebehandling genom Familjeenheten åren 2001-2005. Av de barn som deltagit i undersökningen har 85 föräldrar som båda är födda utomlands.

Diagram 1
Barnens ursprung

⁴³ http://www.scb.se/statistik/LE/LE0102/2005A01/Komuppgifter_2005.xls

⁴⁴ http://www.scb.se/statistik/LE/LE0102/2005A01/Komuppgifter_2005.xls datum för uttag: 2006-05-01

I denna grupp återfinns både barn som är födda i Sverige och utomlands. Det totala antalet barn som är utlandsfödda uppgår till 44, fördelade på 25 länder, vilket framgår av tabell 1⁴⁵. Av dessa 44 har 12 barn minst en svensk förälder. Några av de utlandsfödda barnen är adopterade. De 12 barn som själva är utlandsfödda och har minst en svensk förälder utgör tillsammans med de 85 barn som har två utlandsfödda föräldrar gruppen utländska barn. De utländska barnen utgör 25,7 % av de barn som med sina familjer behandlats hos Familjeenheten.⁴⁶

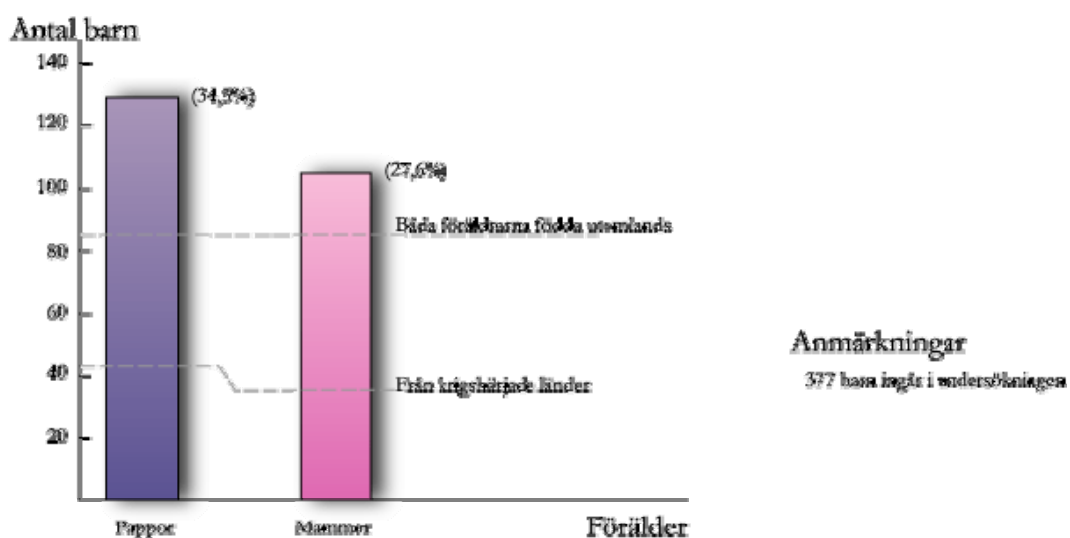
Tabell 1

Barnens födelseplats	Antal
Sverige	333
Övriga Norden	4
Övriga Europa	12
Afrika	3
Asien	19
Sydamerika	6
377 barn ingår i undersökningen	

Förutom de utländska barnens andel av den undersökta populationen har vi tittat på hur många barn som har minst en utlandsfödd förälder. Dessa barn räknas inte som utländska enligt SCB:s definition men har ju ändå delvis en annan kulturell bakgrund än den svenska. Diagram 2 visar hur många barn som har en utländsk pappa respektive en utländsk mamma.

Diagram 2

Antal barn med minst en förälder född utomlands

⁴⁵ Bilaga 6

⁴⁶ Bilaga 3

Av de 377 barnen har 129 barn (34,5 %) en pappa som är född utomlands. Drygt 33 % av dessa fäder kommer från krigshärjade länder runtom i världen. Av de 377 barnen som deltog i undersökningen har 3 barn en okänd far vars ursprung vi inte kunnat spåra. 104 barn har mammor som fötts utomlands (27,6 %) och mer än 35 % av dessa mammor kommer från länder som drabbats av krig.⁴⁷

Tabell 2 och 3 visar föräldrarnas födelseplatser. Vi har tagit fram dessa uppgifter för att fördjupa analysen av de statistiska förhållandena och därmed ytterligare öka möjligheterna att uppfatta eventuella mönster.

Tabell 2

Fädernas födelseplats	Antal
Sverige	245
Övriga Norden	9
Övriga Europa	50
Afrika	6
Asien	52
Sydamerika	12
377 barn ingår i undersökningen 3 barn har en okänd far	

Papporna i vår undersökning kom från sammanlagt 44 olika länder. En majoritet av dem (245) är födda i Sverige. Förutom dessa är 9 födda i andra nordiska länder. Ytterligare 50 är födda i europeiska länder. 70 pappor kommer från länder i andra världsdelar. Tre barn har okända pappor.⁴⁸

Tabell 3

Mödrarnas födelseplats	Antal
Sverige	278
Övriga Norden	10
Övriga Europa	37
Afrika	4
Asien	41
Sydamerika	7
377 barn ingår i undersökningen	

⁴⁷ Bilaga 4

⁴⁸ Bilaga 6

Barnens mammor kommer från 39 olika länder. De flesta är födda i Sverige (278). 10 är födda i andra nordiska länder och 37 kommer från övriga Europa. 52 mammor är födda i utomeuropeiska länder.

Diagram 3

Föräldrarnas ursprungsland

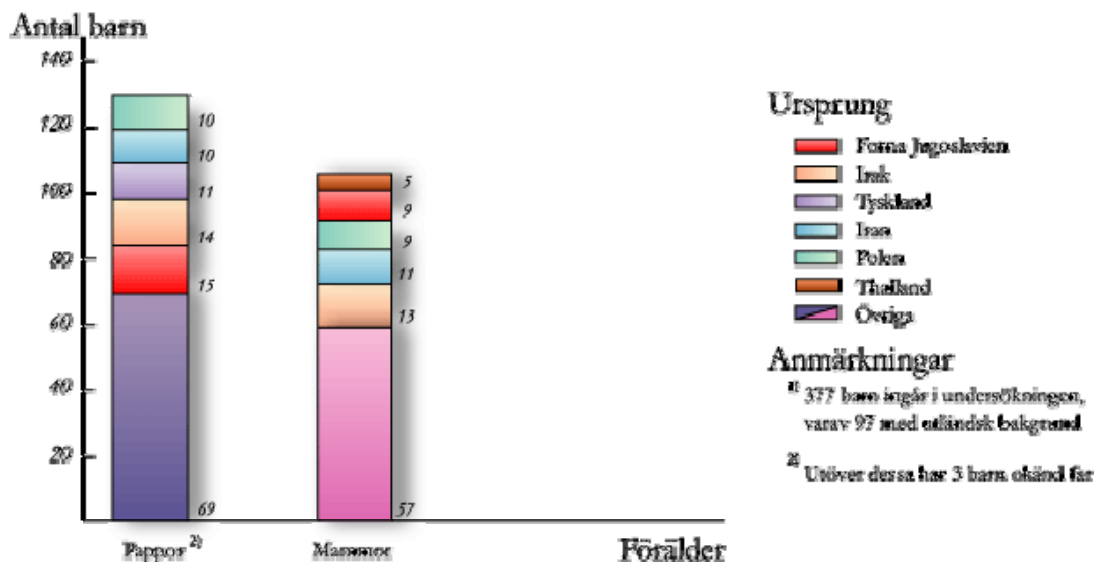

Diagram 3 visar föräldrarnas fem vanligaste födelseländer. I gruppen övriga återfinns alla andra utlandsfödda föräldrar.⁴⁹

4.2 Familjeterapi

Inget barn har, genom Socialförvaltningen i Lund, med sin familj under åren 2001-2005 beviljats familjeterapi.

4.3 Enhetschefernas reflektioner

Vid mötet med Nina Bergfors, enhetschef på Barn & Familj, och Karin Thornquist med samma befattning på Ungdom & Familj, utgick vi ifrån fyra frågor som samtalet skulle kretsa kring⁵⁰. I följande text redovisas frågorna och svaren. Namnen på intervjuaren, Tova Zetterberg Pihl och informanterna har förkortats till TZP, NB och KT.

1. Hur tolkar ni det statistiska materialet som vi bearbetat?

Vår önskan var att de båda cheferna skulle reflektera över den procentuella fördelningen mellan svenska barn och utländska barn. Dessutom var vi intresserade av att få veta om de uppfattade att den typ av statistiska uppgifter som vi plockat fram skulle kunna tjäna något

⁴⁹ Bilaga 5

⁵⁰ Bilaga 2

vidare syfte och eventuellt påverka arbetssätt och arbetsmetoder. Slutligen ville vi också ha en förklaring till varför ingen familj hade erbjudits insatsen familjeterapi.

NB sade sig inte reagera speciellt i någon riktning över statistikuppgifterna. Både NB och KT uppgav att de inte hade reflekterat så mycket över föräldrarnas och barnens ursprung. De hade kanske ändå trott att barnen som hade någon form av utländsk koppling utgör omkring 25 % av de barn som med sina familjer får familjebehandling. TZP undrade om de tror att föräldrarnas kulturella bakgrund har någon betydelse för barnens situation. NB tycker inte att uppgifterna har någon relevans eftersom det inte spelar någon roll var pappa kommer ifrån eller vad föräldrarna tjänar och arbetar med. Det handlar inte om sådana saker utan om relationer och om att möta det enskilda barnets behov: ”*Vi måste hjälpa Pelle i alla fall, folk är inte lika för att dom kommer från Sudan, jag känner mig obekvämt att tänka så*”. NB menade att det säkert kan påverka familjen, i fråga om slitningar, med tanke på det man bär med sig hemifrån och det man möter i det nya landet. Det kan uppstå konflikter kring regler om vad som gäller. Barnen och tonåringarna vill en sak och föräldrarna en annan. KT inflikade:

Jag tänker på det här traditionella, att barnen etablerar sig mer i det svenska sambället än vad föräldrarna gör. Så blir det problem när dom blir tonåringar och att dom tycker att dom får relationsproblem i hemmet... Ungdomarna vänder sig till skolkuratorer eller gymnasiekuratorer och så kommer vi in.

NB knöt an till detta och sade att det i mycket handlar om barnens vilja att vara lika sina kamrater. TZP frågade hur de ser på att registrera klienternas etniska bakgrund. NB menade att sådana uppgifter inte är så intressanta för henne i det vardagliga arbetet. Hon ser inget behov av att föra sådan statistik. Hon tillade att hon, i och för sig, tycker om statistik men att den här typen av uppgifter inte påverkar hennes arbetssätt.

Båda cheferna sade att det är viktigt att hela familjen involveras och omfattas av insatser när ett barn eller en tonåring får problem hemma, men de förklarade att familjeterapi inte erbjuds som en insats vid Socialförvaltningen i Lund eftersom man valt att satsa på Familjeenhetens verksamhet i stället. Familjeterapi kan i stället fås via privata aktörer eller genom psykiatri.

2. Enligt forskning är familjebehandling en verksam behandlingsform inom många olika områden. Dock saknas kunskap om effekter vid behandling av familjer med annan kulturell bakgrund. Vad ser du för möjligheter/begränsningar med familjeinriktade insatser när det gäller just familjer med annan kulturell bakgrund?

Här ville vi att cheferna skulle beskriva hur de ser på målet med familjebehandling och om målsättningen på något sätt skiljer sig åt när det gäller svenska familjer och utländska familjer.

Båda cheferna slog först fast att det inte finns några som helst skillnader i målsättning beroende på familjernas kulturella bakgrund. Efter att ha funderat en stund sade NB:

Ibland kan jag tänka så att jaha tänker vi för lite på de kulturella skillnaderna, det är klart att man kan bamma där. Jag är ju mycket mer för att prata likhet än för att prata olikhet men det kan hända att man ibland, att man behöver fokusera på skillnader ibland. Jag tror inte det är nå'n skillnad i målsättning.

Målet med all familjebehandling är att få till en förändring i familjerna så att barnen får det bättre och kan bo kvar hemma, i det ligger möjligheterna, menade KT. Begränsningarna, fortsatte hon, handlar mycket om svårigheterna med att arbeta med tolk. Nyanser kan gå förlorade och ord kan få en delvis annan innebörd. Valet av tolk kan bli avgörande. NB fortsatte: "Sen finns det naturligtvis alla mönster vi kommer från, både familjemässiga och kulturella, och dom är väl begränsningar då, att vi har för lite kunskap om det." TZP frågade: hur ser ni på familjebehandling som en möjlighet att lära familjerna vilka värderingar som råder i Sverige? NB: "Nej, så uppfattar inte vi det." KT: "Absolut inte, det är samma mål för verksamheten." NB avslutade med att förtydliga: "Det är samma mål för verksamheten oavsett vilken kulturell bakgrund man har".

3. Hur ser du på ett eventuellt behov av kulturell kompetens i behandlingsarbetet?

Vi ville veta vilken vikt dessa enhetschefer lägger vid människors bakgrundsomständigheter, såsom exempelvis religion och etnisk härkomst.

NB sade att hon hellre ser till likheter än till skillnader. Hon menade att mycket av föräldraskapsfrågorna är universella. Hon fortsatte:

Sen finns det olika saker i våra olika kulturer som skiljer sig åt, såklart, men när det gäller relationerna oss emellan, och hur jag förhåller mej nära till dej som mitt barn, det är liksom rätt universellt, det finns saker att jobba på där. Sen tror jag att förståelsen för olika kulturer måste finnas för om man inte förstår ibland varför människor handlar på olika sätt så blir det svårt att va' till hjälp och svårt att hitta lösningar.

TZP redogjorde för diskussionen i bland annat USA, där man inom olika professioner talar om behovet av att utveckla behandlingsmetoder som tar hänsyn till kulturell bakgrund och frågade hur de båda cheferna ser på ett sådant behov. NB svarade att hon ibland kan uppfatta att det är för mycket fokus på etniska skillnader. Hon menar att vi också måste prata om sådant som förenar oss och som är likt världen över. När saker sätts på sin spets, exempelvis vid umgängesfrågor och frågor om var barnet skall bo, är vi i grunden väldigt lika, säger hon. Men när det gäller uppfostringsfrågor kan hon uppfatta att det ibland finns skillnader:

[...] för där kan vi kanske vara på olika sätt, hur man ser på vem som ska straffa och vem som ska styra, och såna här saker. Jag menar att vissa saker, barnmisshandel, att straffa genom att slå, det finns ju ingen diskussion, det kvittar ju vilken kultur man har, det är ju skit samma om det är tillåtet i nå'n annan kultur, det vet vi att det skadar barn, punkt slut tänker jag. Det är ju ingenting att förstå, alltså

om man nu ska hårdra det. /.../för det VET vi att det skadar, det skulle aldrig någon forskning säga att nå'n skulle må bra av att få stryk, vi måste utgå från vad VI vet och kan.

Båda enhetscheferna tar upp att det finns många människor från Irak och arabvärlden som bor i Lund. NB: *"Vi skulle behöva veta mer om hur man tänker i barnuppfostningsfrågor där".* KT: *"Nog hade det varit en tillgång om det hade varit några familjebehandlare på Familjeenheten med den bakgrunden, men det har vi inte.*

Avslutningsvis säger NB:

Det behöver inte betyda att man inte kan hjälpa människor om man inte kan allting om deras kultur, men visst hade det underlättat om man hade haft mer kunskap, att faktiskt begripa sig på.

4. Hur många av socialsekreterarna på era avdelningar har själva annan kulturell bakgrund?

KT berättar att ingen på hennes avdelning har rötter i någon annan kultur. Förutom att NB själv är född i Finland uppger hon att det inte finns någon annan i hennes verksamhet som har annan kulturell bakgrund än svensk.

5 ANALYS

De uppgifter vi fått från Familjeenheten i Lund visar att utländska barn är överrepresenterade ifråga om familjebehandlande insatser. 25,7 % av alla barn och ungdomar som med sina familjer deltog i familjebehandling vid Familjeenheten i Lund under 2001-2005 är av utländsk härkomst enligt Statistiska Centralbyråns definition⁵¹. I Lunds kommun utgör denna grupp ca 16 % av det totala antalet kommuninvånare⁵². De barn som har minst en utländsk förälder, och därmed en delvis annan kulturell bakgrund än den svenska, utgör en ännu större andel av vår undersökta population. En möjlig förklaring till att familjer med utländsk, eller delvis utländsk bakgrund, kan behöva hjälp av samhället kan finnas i att invandrade personer och familjer ofta drabbas av en psykosocial kris som påverkar alla i familjen på olika sätt.⁵³ Resultatet av detta kan bli dysfunktionella relationer och försvagad föräldraförmåga som i kombination med barns och ungdomars frigörelseprocess från föräldrarna kan utgöra svåra utmaningar för familjen.⁵⁴ Av vårt insamlade material framgår att omkring 1/3 av de utländska föräldrarna kommer från länder i krig⁵⁵. I familjer med sådan bakgrund kan särskilt svåra psykosociala problem uppstå beroende på att

---

⁵¹ Bilaga 3

⁵² http://www.scb.se/statistik/LE/LE0102/2005A01/Komuppgifter_2005.xls datum för uttag: 2006-05-01

⁵³ Bravo, Marcella & Lönnback, Eva Britt (1997) *Förebyggande psykosocialt arbete med invandrade familjer – gruppmetod som stärker integrationsprocessen. FOU-rapport 1997:22*. Stockholm: Bomastryck AB

⁵⁴ Kristal-Andersson, Binnie: Psykologi, etnicitet och kultur: Lunds universitet Seminarium 2006-04-05

⁵⁵ Bilaga 4

familjemedlemmarna brottas med minnen av övergrepp från hemlandet. Mot bakgrund av de svåra problem som krigsflyktingar och deras familjer bär med sig till exillandet, i kombination med de specifika svårigheter som ett invandrarskap för med sig⁵⁶, kan det tyckas förvånande att sådana familjer inte utgör en större andel i vårt material. Eventuellt kan detta förklaras med att de i stället vänt sig till psykiatrin för hjälp och stöd eller att de kommer från länder som inte har en utbyggd välfärd i form av en socialtjänst och där kontakter med myndigheter, i största allmänhet, upplevs som hotfulla och skrämmande.⁵⁷

Karin Thornquist, enhetschef på Ungdom & Familj fäster uppmärksamheten vid en annan aspekt. Hon talar om ett klassiskt problem där de utländska ungdomarna snabbare och i högre grad etablerar sig i det svenska samhället och hellre vill likna sina kamrater än föräldrarna, vilket kan skapa spänningar och konflikter i familjen. Kamali tillfogar ytterligare ett perspektiv på utländska familjers utsatthet. Arbetslöshet, diskriminering och utstötning av invandrare i Sverige kan leda till att dessa väljer att hårdare hålla fast vid sitt hemlands kultur. Om föräldrarna sitter fast i det gamla och av olika skäl uppfattas som svaga och diskriminerade, kan detta påverka ungdomarna i negativ riktning. De kan då, genom ett utåtagerande beteende, vända föräldrarnas misslyckande mot samhället och därmed bli föremål för socialtjänstens ingripande.⁵⁸ De utländska familjernas överrepresentation i statistiken kan möjligen också, utifrån Donzelots teorier, förstås som ett uttryck för en samhällelig strävan att homogenisera familjerna. Genom familjeinriktade insatser från socialtjänsten vidarebefordras mottagarlandets normer och värderingar, rörande exempelvis barnuppfostran, så att dessa familjer på bästa sätt kan tjäna statens och välfärdens syften.⁵⁹ Karin Thornquist och Nina Bergfors uppfattar inte familjebehandling med utländska familjer som ett sätt att lära familjerna svenska normer och värderingar. De beskriver att målsättningen med familjebehandling, oavsett familjens kulturella bakgrund, är att åstadkomma en positiv förändring som leder till att barnens situation förbättras, så att de kan bo kvar hemma⁶⁰. De antar ett tydligt barnperspektiv när de talar om att det handlar om att möta ett barns specifika behov och ger inte uttryck för att verksamheten också skulle ha som mål att fostra och styra familjerna för samhällets bästa.⁶¹ Donzelots teori kan tillfogas ett kulturessentialistiskt perspektiv. Kulturessentialisten ser på kultur som något statiskt och människors egenskaper definieras utifrån nationell tillhörighet. Människor från andra kontinenter uppfattas som så olika ”moderna och upplysta” västerlänningar att de, för att samhället ska kunna fortleva och frodas på bästa sätt, måste träda ur sin egen kulturella sfär och tillägna sig det nya landets normer och värderingar avseende till exempel just

---

⁵⁶ Bravo, Marcella & Lönnback, Eva Britt (1997) *Förebyggande psykosocialt arbete med invandrade familjer – gruppmetod som stärker integrationsprocessen. FOU-rapport 1997:22*. Stockholm: Bomastryck AB

⁵⁷ Baysan, Selahattin & Bennerstam, Hanns R (1990) *Kulturell förståelse – om landsbygdsinvandrare i Sverige*. Lund: Studentlitteratur

⁵⁸ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

⁵⁹ Donzelot, Jacques (1979) *The Policing of Families*. New York: Pantheon Books.

⁶⁰ Kim Berg, Insoo (2001) *Familjebehandling – Lösningfokuserat arbete med utsatta familjer*. Smedjebacken: Fälth & Hässler

⁶¹ Donzelot, Jacques (1979) *The Policing of Families*. New York: Pantheon Books.

barnuppfostran.⁶² Med utgångspunkt i dessa båda perspektiv skulle man kunna förvänta sig en klar överrepresentation av utomeuropeiska familjer i vårt statistiska material. Emellertid visar uppgifterna att en övervägande del av de familjer som erbjudits familjebehandling har västerländsk bakgrund.⁶³ De utländska pappornas fem vanligaste födelseländer omfattar visserligen några utomeuropeiska nationer men på första plats återfinns vi länderna i det forna Jugoslavien. På andra plats finner vi Irak före Tyskland samt Polen som delar fjärdeplatsen med Iran.⁶⁴ För de utländska mammorna är förhållandena något annorlunda men samtidigt är den undersökta populationen så liten att det inte går att dra några vidare slutsatser annat än att utomeuropeiska föräldrar inte är överrepresenterade i statistiken som rör förhållandena på Familjeenheten.⁶⁵

Enhetscheferna som vi intervjuade sade sig inte ha reflekterat speciellt över familjernas kulturella bakgrund. De såg inte något värde i att registrera klienternas födelseländer. Nina Bergfors uttryckte att statistiska förhållanden egentligen inte är så intressanta för henne i arbetet, eftersom hon uppfattar att föräldrarnas nationella och ekonomiska bakgrund inte har så stor betydelse för barnens situation. Relationerna inom familjen, och förmågan att kunna möta barnets behov, är viktigare. Detta synsätt kan kopplas till Fredrik Barth som menar att sociala processer har större betydelse för individernas identitet och känsla av tillhörighet än faktorer som exempelvis kultur och religion⁶⁶. Aleksandra Ålund påpekar att en människa inte bara formas av sin kulturella bakgrund utan även av den aktuella livssituationen, där relationer och sociala sammanhang ingår som viktiga beståndsdelar. Ålund menar dock att även socioekonomiska omständigheter påverkar människans livsbetingelser. Hon varnar för att en alltför stor fokusering på klienternas kulturella bakgrund kan leda till att invandrarna själva görs ansvariga för sina problem.⁶⁷ Det råder delade meningar om värdet av att socialarbetare och klienter har samma kulturella ursprung. En del forskare menar att liknande bakgrund ökar förutsättningarna för ett gott resultat i det sociala arbetet medan andra hävdar att kommunikationen snarare kan försvåras och att en kulturell likhet inte är avgörande för utfallet.⁶⁸ Att ingen på enhetschefernas avdelningar, med undantag av Nina Bergfors själv, har rötter i andra kulturer kan ses som ytterligare ett exempel på att enhetscheferna inte fäster så stor uppmärksamhet vid frågor som rör kulturell bakgrund.

Å ena sidan tycker Nina Bergfors att det ibland fästs för stor uppmärksamhet vid etniska skillnader och menar att det är viktigt att se till det som förenar. Hon ser inget behov av att utveckla speciella behandlingsmetoder som tar hänsyn till kulturell bakgrund. Hon menar att

---

⁶² Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

⁶³ Bilaga 6

⁶⁴ Bilaga 5

⁶⁵ Bilaga 6

⁶⁶ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

⁶⁷ Ålund, Aleksandra (2002) "Sociala problem i kulturell förklädning" i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans, red. *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur

⁶⁸ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

många frågor kring föräldraskap är universella. Å andra sidan säger hon att det finns olika saker i våra kulturer som skiljer sig åt och att detta kan röra exempelvis vem i familjen som skall styra och straffa. Hennes uttalande om fysisk bestraffning (se citat sidan 25) kan knytas till Lareau som säger att västerländska experter till övervägande del är överens om vad barn mår bäst av och hur ett bra föräldraskap ser ut och att det är den västerländska medelklassens syn på en idealisk barnuppfostran som förmedlas. Lareau hävdar vidare att dessa förhållningssätt är så oomtvistade att de utgör en del av den västerländska kulturella barnuppfostringsrepertoaren. Experternas regler kan sammanfattas i uttrycket ”för barnets bästa”.⁶⁹ Insikten om att också expertens och socialarbetarens åsikter och värderingar är knutna till en speciell kulturell kontext, kunskapen om andra människors kultur och förmågan att kunna omsätta denna kunskap i praktiskt pedagogiskt arbete beskriver Arenas som interkulturell kompetens.

Enhetscheferna nämner att det finns många irakier och människor från arabvärlden i Lund och Nina Bergfors säger: *”Vi skulle behöva veta mer om hur man tänker i barnuppfostringsfrågor där.”* Karin Thornquist uttrycker ett önskemål om att få in några familjebehandlare med arabisk bakgrund hos Familjeenheten. Dessa uttalanden skulle kunna tolkas som att enhetscheferna uppfattar arabisk barnuppfostran som helt olik den svenska och att alla araber uppfostrar sina barn på samma sätt oavsett bakgrundsomständigheter som exempelvis religion, socioekonomiska faktorer och utbildningsnivå⁷⁰. En annan förklaring till uttalandena kan i stället spåras i Nina Bergfors ord: *’.../förståelsen för olika kulturer måste finnas för om man inte förstår varför människor handlar på olika sätt blir det svårt att va’ till hjälp och svårt att hitta lösningar.’* Flera forskare har talat om vikten av kulturkompetens för att bättre kunna hjälpa klienten. Kristal-Andersson talar om att kulturella olikheter och behandlarens bristande kunskap om klientens kultur kan komplicera behandlingen och försämra resultatet⁷¹. Karin Thornquist talar i likhet med Kristal-Andersson om språket som en barriär och önskemålet om att få knyta personal med arabisk bakgrund till verksamheten kan också ses i ljuset av detta.

I vår undersökning har vi tittat på kliniska insatser som familjebehandling och familjeterapi, vilka kännetecknas av att de är dyra men effektiva och erbjuds till familjer som antingen själva söker hjälp eller av andra uppmanas eller tvingas att göra det.⁷² Av vårt material framgår att ingen familjeterapi erbjuds genom Socialförvaltningen i Lund. Förklaringen som enhetscheferna för Barn & Familj och Ungdom & Familj anger är att Socialförvaltningen valt att satsa på den verksamhet som bedrivs inom Familjeenheten där inga legitimerade psykoterapeuter är verksamma. De som är i behov av familjeterapi i Lunds kommun får antingen vända sig till privata alternativ eller till psykiatrin. Satsningen på Familjeenhetens

⁶⁹ Lareau, Annette (2003) *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press

⁷⁰ Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

⁷¹ Kristal-Andersson, Binnie (2001) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur

⁷² Hansson, Kjell (2004) *Familjebehandling på goda grunder – en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

verksamhet kan ses som ett exempel på hur socialtjänsten bygger upp och satsar på egna resurser och lösningar för att spara pengar och bättre kunna kontrollera utfallet av behandlingsinsatserna.⁷³

6 SLUTDISKUSSION

Allt fler barn i Sverige omhändertas av socialtjänsten och placeras på institutioner. Socialstyrelsens egen statistik visar att utländska barn och ungdomar är överrepresenterade när det gäller sådana åtgärder, i förhållande till den andel de utgör av befolkningen. Det saknas för närvarande en nationell översikt och utvärdering av familjebehandlande insatser riktade till familjer med annan kulturell bakgrund. Vårt syfte med denna studie har varit att undersöka hur utländska familjer, och familjer med delvis annat kulturellt ursprung än det svenska, är representerade i statistiken avseende familjebehandling på Familjeenheten vid Socialförvaltningen i Lund under åren 2001-2005. Med utgångspunkt i ett antal frågeställningar kring målen och möjligheterna med familjebehandling, och betydelsen av kulturkompetens i det sociala arbetet, har vi med hjälp av olika teoretiska perspektiv försökt uppfatta mönster och sammanhang som kan bidra till en förklaring till varför utländska barn och ungdomar är överrepresenterade i socialtjänstens statistik. På såväl kommunal som statlig nivå finns svårigheter att plocka fram ett analyserbart material eftersom många kommuner beslutat sig för att inte registrera klienternas etniska tillhörighet. De flesta studier inom området som vi hittat baserar sig på forskning om kulturell kompetens inom hälso- och sjukvård i USA och har alltså tillkommit i en annan demografisk och socialpolitisk kontext än den svenska.

Behovet och nyttan av en kartläggning av socialtjänstens klienter, utifrån etnisk tillhörighet, kan givetvis ifrågasättas. Redan när vi bad om olika socialförvaltningars medverkan i studien stod det klart för oss att ämnet är kontroversiellt. Flera ville inte medverka på grund av att vi ville undersöka olika klienters nationaliteter. Ytterligare problem uppstod när vi bad folkbokföringen om hjälp med att lämna ut uppgifter. Vi har kommit att fundera över varför det uppfattas som enklare och mer korrekt att lämna ut information om svenskfödda personer än om personer som är födda i ett annat land. Möjligen beror det på att det finns en föreställning om att utländska personer är särskilt utsatta och därför behöver skyddas. Detta är förmodligen ett uttryck för att myndighetspersonalen känner omsorg och kanske är de också rädda för att handla fel. Men finns det inte en annan sida av myntet? Vi har funderat över vilka följder förhållningssättet kan få och tror att det kan signalera att människor som inte är svenska är så annorlunda att ett särskilt förhållningssätt måste iakttas. Vi menar att det finns en påtaglig risk att grupper av invandrare, som eventuellt är i särskilt

---

⁷³ Socialstyrelsen (2004) *Individ- och familjeomsorg – lägesrapport 2004*. Stockholm: Ekonomiprint

behov av stöd och hjälp, osynliggörs och därmed riskerar att diskrimineras om frågan om etnicitet inte öppet kan diskuteras.

För vårt eget vidkommande har studien väckt lika många frågor som den gett svar. Vi har funderat en hel del över vår egen kulturella bakgrund och vad som följer med den. Det känns som något centralt att i det sociala arbetet kunna problematisera egna kulturyttringar. En enhetschef talade om naturlig tonårsfrigörelse som ett klassiskt problem. Vi har kommit att undra om en sådan frigörelse, med allt vad den kan medföra av föräldratriots, alkoholkonsumtion och sexualvanor, uppfattas som naturlig i alla kulturer och något som alla tonåringar bör, eller rent av skall gå igenom. Vidare har vi frågat oss hur våra egna normer och värderingar, som ju uppstått i en speciell kulturell kontext, kan komma att påverka utfallet av ett behandlingsarbete. Vi har blivit medvetna om att många av de idéer som omgärdar exempelvis ett gott föräldraskap i hög grad är kopplade till västerländska medelklassens föreställningar om en idealfamilj. Andra uppfattningar kan råda i olika samhällsklasser och länder och för oss känns det viktigt att inte utgå från att vi som socialarbetare i Sverige alltid sitter inne med "sanningen" om hur en familj bör och skall fungera. Det verkar ofrånkomligt att socialarbetarens egna normer och värderingar har påverkan på behandlingsarbetet. Det känns därför otillfredsställande att forskningen inte kan berätta mer om utfallet av familjebehandling med utländska familjer i vårt land. Mot bakgrund av detta finner vi det angeläget att olika instanser utforskar familjebehandling i Sverige ur ett kulturellt/etniskt perspektiv. Kanske kan en nationell kartläggning av området bidra till en ökad förståelse om varför barn med annan kulturell bakgrund är överrepresenterade när det gäller omhändertaganden och institutionsvård. Vår studie, där vi utgår från insatser gjorda vid Familjeenheten i Lunds kommun, har ökat vårt intresse för ämnet och vi skulle gärna vilja fortsätta att utforska området, kanske i form av en D-uppsats någon gång i framtiden.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Ariel, Shlomo (1999) *Cultural Competent Family Therapy – A General Model*. Westport, CT, USA: Greenwood Publishing Group, Inc.

Donzelot, Jacques (1979) *The Policing of Families*. New York: Pantheon Books.

Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Eriksson, Bengt & Karlsson, Per-Åke (1998) *Utvärdera bättre. För kvalitetsutveckling i socialtjänsten*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hansson, Kjell (2004) *Familjebehandling på goda grunder – en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

Kristal-Andersson, Binnie (2001) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur

Lareau, Annette (2003) *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press

Lundsbye, Maths & Sandell, Göran & Ferm, Roland & Währborg, Peter & Petitt, Bill & Fälth, Tommie & Holmberg, Björn (2000) *Familjeterapins grunder – ett interaktionistiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur

Schiratzki, Johanna (2002) *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Trost, Jan (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Ålund, Aleksandra (2002) ”Sociala problem i kulturell förklädnad” i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans, red. *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur

Artiklar

Bodin, Anna (2006) ”Allt fler hamnar på institution”. Ur *Sydsvenskan*, 2006-03-27

Bäck-Wiklund, Margareta (2003) ”Kunskapens värde och samhällets behov”. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 2-3, 2003 (sid. 267-286)

Wigzell, Kerstin & Pettersson, Lars (1999) ”Socialtjänsten ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet” Ur *Socionomen* nr 7, 1999, s 18-20

Rapporter

Socialstyrelsen (2005) *Individ- och familjeomsorg – lägesrapport 2004*. Stockholm: Ekonomiprint

SOU 1997:161. *Stöd i föräldraskapet. Betänkande av utredning av föräldrautbildning*. Stockholm: Socialdepartementet

Internet

Det finns ingen speciell hederskultur http://www.paraplyprojektet.se/templates/PP_Article_5278.asp

Familjeenheten – Lunds kommun

http://www.lund.se/templates/Page_11825.aspx

Familjeförhållanden i län och kommuner; familjesammansättning, utländsk bakgrund och separationer

http://www.scb.se/statistik/LE/LE0102/2005A01/Komuppgifter_2005.xls

Institutionella praktiker och »den Andre« – en studie om ungdomar med utländsk bakgrund och mötet med välfärdsstatliga institutioner i Sverige

<http://www.integrationsverket.se/upload/Publikationer/ri2005/bilagor/2006-509.pdf>

Mångfald för bättre behandling

http://www.stat-inst.se/document/SiStone3_2004.pdf

Seminarium

Temadag: Psykologi, *Etnicitet & Kultur - Föreläsningar och diskussion kring etnicitets- och kulturfrågor på psykologins område*, Lunds universitet, 2006-04-05

Lund 2006-03-28

Hej!

Vi heter Tova och Carina och läser till socionomer på Socialhögskolan i Lund. För närvarande håller vi på att skriva en C-uppsats om familjebehandling. I Sverige saknas idag forskning kring familjebehandling ur ett kulturellt perspektiv. Vi vill därför undersöka i vad mån familjer med annan kulturell bakgrund beviljas olika insatser som kan sorteras in under begreppet familjebehandling. Vi vill veta:

1.

a) Hur många familjer beviljades någon familjebehandlande insats under 2001-2005?

b) Hur många av dessa var familjer hade annan kulturell bakgrund?

2.

a) Hur många familjer totalt beviljades familjeterapi under 2001-2005?

b) Hur många av dessa var familjer hade annan kulturell bakgrund?

Några definitioner

Familjebehandling

När vi i detta arbete använder oss av begreppet familjebehandling menar vi *alla familjeinriktade interventioner som utförs av eller på uppdrag av socialtjänsten och där barn eller ungdomar på olika sätt blivit aktuella genom anmälan från utomstående eller ansökan från familjen själv.*

Familjeterapi

Vi har valt att reservera begreppet familjeterapi för *det familjeinriktade behandlingsarbete som utförs av legitimerade psykoterapeuter.*

Familj

För att beskriva vad en familj är har vi valt att låta begreppet omfatta *individer som lever tillsammans under mer eller mindre fasta former.* Följaktligen kan en familj exempelvis vara en traditionell kärnfamilj bestående av mamma, pappa och barn, en fränskild mamma eller pappa med barn eller en utökad familj där flera generationer på något sätt är beroende av varandra och samverkar.

Annan kulturell bakgrund

Med annan kulturell bakgrund avser vi i denna uppsats familjer *där båda föräldrarna eller den förälder som barnet bor med är utlandsfödda/ utlandsfödd.*

Er medverkan i studien

Förutom att få svar på ovanstående frågor är vi intresserade av att få göra en intervju. Vi vill i första hand intervjua den eller de personer som är ansvariga för att bevilja ovanstående insatser och hoppas att ni har tid och möjlighet att hjälpa oss med detta.

Intervjun

Själva intervjun beräknas ta maximalt en timme i anspråk. Frågorna kommer att kretsa kring betydelsen av kulturkompetens i behandlingsarbetet och målen/möjligheterna med insatsen familjebehandling särskilt avseende familjer med annan kulturell bakgrund. Här vill vi försöka uppfatta generella mönster snarare än individuella uppfattningar.

Det är viktigt att ni känner att ert deltagande i studien är helt frivilligt och att ni när som helst kan avbryta intervjun utan närmare motivering. Vi vill också påpeka att intervjumaterialet endast kommer att vara tillgängligt för denna specifika studie. Vår avsikt är att med en öppen och ömsesidig dialog skapa ett givande samtal. Självklart kommer ni sedan att få ett eget exemplar av den färdiga uppsatsen.

Som alltid när det gäller uppsatsskrivande är tiden kort. Vi ber er därför att svara skyndsamt på vår förfrågan om deltagande. Givetvis hoppas vi att ni skall tycka att det är intressant att få medverka i denna undersökning och ser därför fram emot ett positivt svar. Skulle ni ändå välja att inte delta vill vi gärna ha besked om detta.

Har ni några funderingar eller frågor får ni gärna kontakta oss. Vi ser fram emot att få höra av er!

Med hopp om er medverkan

Tova Zetterberg Pihl
Trastvägen 8
227 31 LUND

Tel 046-14 46 15, 070-580 65 81
tova.zetterberg-pihl.876@student.lu.se

Handledare:
Staffan Blomberg

Tel 046-222 70 00
staffan.blomberg@soch.lu.se

Carina Wetterstrand
Gällareböke 4057
285 93 MARKARYD

Tel 0433-150 76, 073-054 29 54
carina.wetterstrand.548@student.lu.se

Våra intervjufrågor

- 1 Hur ni tolkar ni det statistiska materialet som vi bearbetat? (Se nedanstående statistikuppgifter)
  - Procentuell fördelning. Förklaring till detta?
  - Varför ingen familjeterapi?
- 2 Enligt forskning är familjebehandling en verksam behandlingsform inom många olika områden. Dock saknas kunskap om effekter vid behandling av familjer med annan kulturell bakgrund. Vad ser du för möjligheter/begränsningar med familjeinriktade insatser när det gäller just familjer med annan kulturell bakgrund?
- 3 Hur ser du på ett eventuellt behov av kulturell kompetens i behandlingsarbetet?
- 4 Hur många av socialsekreterarna på era avdelningar har själva annan kulturell bakgrund?

Statistikuppgifter

- 1 a) Hur många familjer deltog i någon familjebehandlande insats under 2001-2005?
  - b) Hur många av dessa familjer hade annan kulturell bakgrund?
- 2 a) Hur många familjer totalt deltog i familjeterapi under 2001-2005?
  - b) Hur många av dessa familjer hade annan kulturell bakgrund?

Som barn med utländsk bakgrund definieras barn som är utlandsfödda eller vilkas båda föräldrar är utlandsfödda. Statistik från SCB visar att år 2004 hade 15 % av invånarna i hela riket utländsk bakgrund. Motsvarande siffra för Skåne län var vid samma tid 19 % och i Lunds kommun 16 %

Totalt 377 barn har med sina familjer fått familjebehandling genom Familjeenheten vid Socialförvaltningen i Lund under åren 2001-2005.

Av dessa har:

129 pappor födda utomlands = 34,5%

- av dessa kom 15 från forna Jugoslavien, 14 från Irak, 11 från Tyskland, 10 från Iran och 10 från Polen. Drygt 33 % av alla utländska fäder kom från krigshärjade länder runtom i världen.

104 mammor födda utomlands = 27,6 %

- av dessa kom 13 från Irak, 11 från Iran, 9 från forna Jugoslavien, 9 från Polen och 5 från Thailand. Drygt 35 % av mödrarna kom från krigshärjade länder.

85 båda föräldrarna födda utomlands = 22,5%

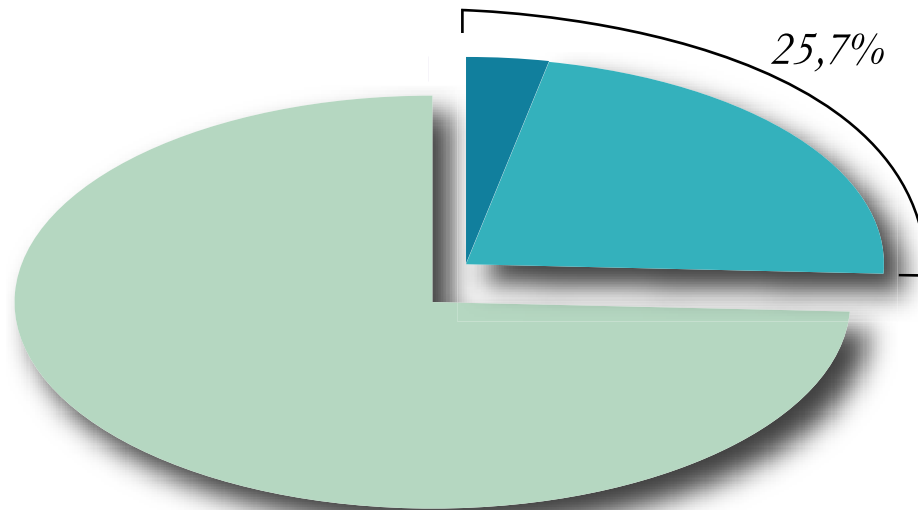
3 okänd far = 0,8 %

97 barn utländsk bakgrund enligt SCBs definition = 25,7%

Andel barn med utländsk härkomst

som deltagit i familjebehandling genom
Familjeenheten vid Socialförvaltningen i Lund 2001-2005

Ursprung

- Barn födda utomlands med minst en svensk förälder
- Båda föräldrarna födda utomlands
- Övriga

Anmärkningar

Som barn med utländsk bakgrund definieras barn som är utlandsfödda eller vilkas båda föräldrar är utlandsfödda.¹⁾

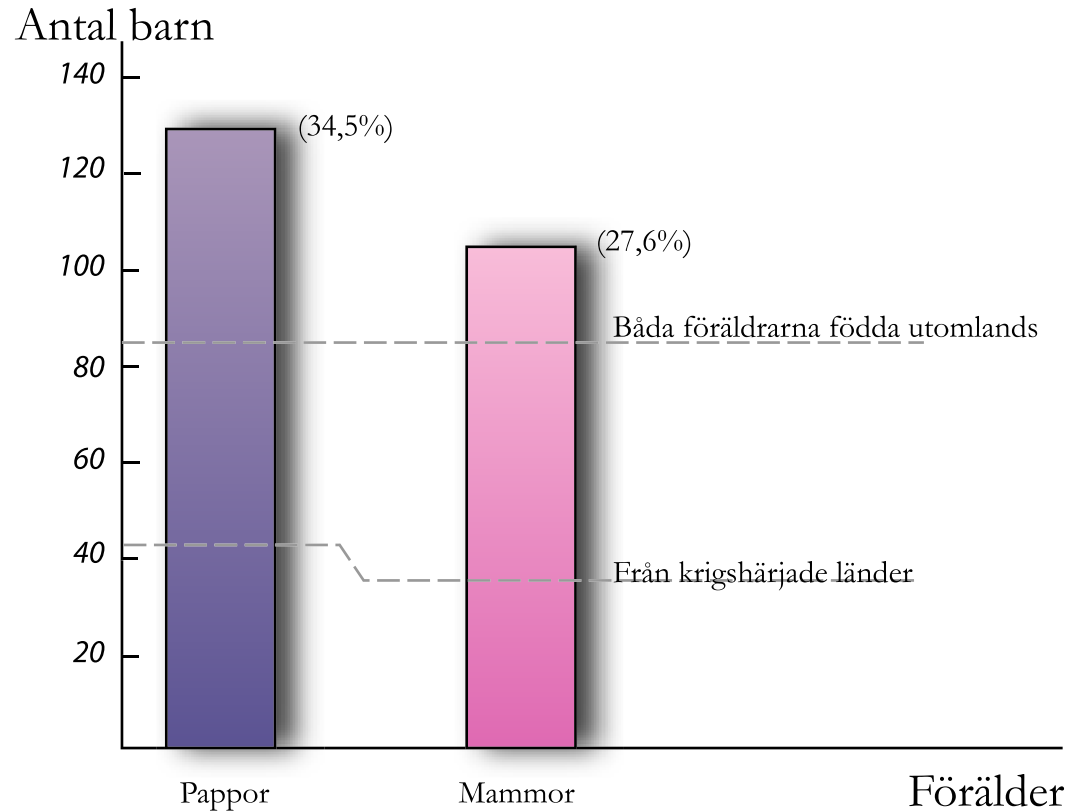
377 barn ingår i undersökningen, varav 97 med utländsk bakgrund

¹⁾ http://www.scb.se/statistik/LE/LE0102/2005A01/Komuppgifter_2005.xls

Antal barn med minst en förälder född utomlands,

som deltagit i familjebehandling genom
Familjeenheten vid Socialförvaltningen i Lund 2001-2005

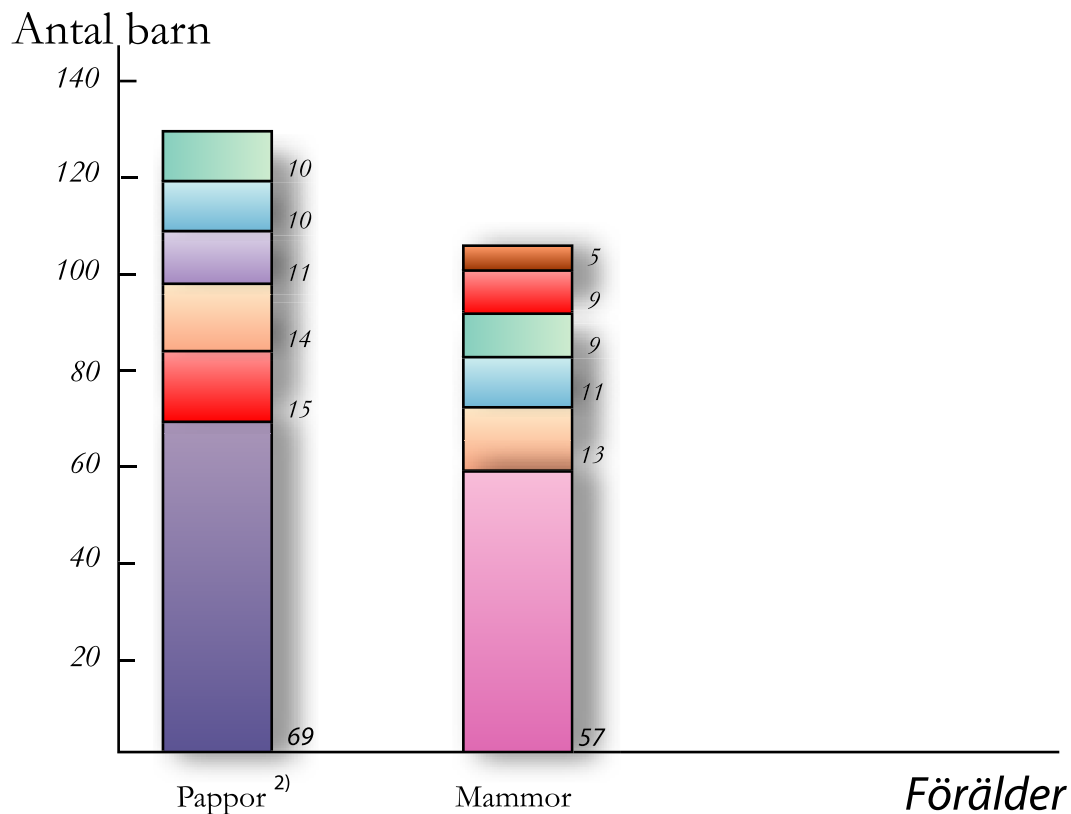

Anmärkningar

377 barn ingår i undersökningen

Föräldrarnas ursprungsland ¹⁾

Ursprung

- Forna Jugoslavien
- Irak
- Tyskland
- Iran
- Polen
- Thailand
- Övriga

Anmärkningar

- ¹⁾ 377 barn ingår i undersökningen, varav 97 med utländsk bakgrund
- ²⁾ Utöver dessa har 3 barn okänd far

FÖDELSEPLATS

Tabell 1

Barnens födelseplats	Antal
Sverige	333
Övriga Norden	4
Övriga Europa	12
Afrika	3
Asien	19
Sydamerika	6
377 barn ingår i undersökningen	

Tabell 2

Fädernas födelseplats	Antal
Sverige	245
Övriga Norden	9
Övriga Europa	50
Afrika	6
Asien	52
Sydamerika	12
377 barn ingår i undersökningen 3 barn har en okänd far	

Tabell 3

Mödrarnas födelseplats	Antal
Sverige	278
Övriga Norden	10
Övriga Europa	37
Afrika	4
Asien	41
Sydamerika	7
377 barn ingår i undersökningen	